Kvinnor Svenska kyrkan

Kvinnoglöd

Nyhetsbrev från Kvinnor i Svenska Kyrkan Nr 1 2023

Var är feminismen i KviSk och i kyrkan?

Agneta Lejdhamre saknar en tydlig feministisk hållning hos KviSk. Målen för verksamheten saknar feministisk touch, menar hon. Vad gör föreningen för att uppnå två av målen i KviSks målbeskrivning:

- Att främja kvinnors utveckling av identitet och självkänsla
- I kritisk solidaritet med kyrkans tradition forma ett teologiskt och ekologiskt tänkande.

Lejdhamre har 30 år som församlingspräst bakom sig, och disputerade 2011 med avhandlingen *Psalm kön kyrka* där hon frilägger könsförståelse och kyrkosyn i Den svenska psalmboken. Lejdhamre vill att KviSk arbetar tydligare för att nå målen, inte minst för att vidga gudsspråket i gudstjänsten.

Sid 2

Som förtryckt och utnyttjad slav flydde Hagar ut i öknen med sonen Ismael. Där blir hon ett talande och agerande subjekt, handlingskraftig och fri. Hon talar med Gud och ger Gud ett namn. Hagar är Bibelns första teolog, hävdar Anne Sörman. Detalj ur bokens omslag – Hagar och Ismael i öknen av Françoise Joseph Navez.

Buerestbåhtieme! Välkomna till Umeå!

Planeringsgruppen i Umeå hälsar, på umesamiska, alla medlemmar välkomna till Våreld den 5 - 7 maj, en god helg i vårljusets tecken. Det är Luleå stiftsgrupp som står för konferensen.

– Vi fortsätter att *Skapa delaktighet* på olika sätt. Många stiftsgrupper har redan engagerat sig i vårt nya projekt *Fred med jorden – fred på jorden*, berättar Inger Boman i planeringsgruppen.

Projektet blir temat för Våreld i år. *David Wiljebrand* belyser ämnet från sin utgångspunkt som skogsbonde, teolog och forskare. Projektledaren Gunilla Bäckström berättar om projektet.

Lena Maria Nilsson är vår andra föreläsare. Hon är verksam vid Arktiskt centrum, själv same och ska berätta om *Maria i den samiska andligheten*.

Jordalyft heter en nyskapad dansrit som genomfördes i Umeå i december. Vi får ta del av några danser och dikter från dansriten samt av årsmötet, maten och gemenskapen.

Program med info om anmälan mejlas till medlemmarna separat.

Kvinnor, våld och osynliggörande i fem Bibeltexter

Gud är ett samspel mellan människan och det gudomliga, inte ett högt väsen som bryter in i våra liv. Så tänker **Anne Sörman** som undersökt detta samspel.I sin bok *Mellan vinge och kropp* synliggör hon fem kvinnor i Gamla testamentet.

Sörman granskar hur våld och osynliggörande drabbar de fem kvinnorna på olika sätt, hur maktutövning iakttas som handlingar, tal, gester och anspråk.

Hur kan de brutala bibliska texterna förstås, etiskt och teologiskt, i dag? Sörman ser att texterna kan fungera terapeutiskt.

Sid 3

En dusch av nåd och Jungfru Marias tvål

Efter veckor, som det kändes, av gråväder, slask och blåst kom en dag med klar himmel. Solen duschade husen, naturen och människorna med ljus. När jag klev ut i denna klarhet fick jag en känsla av nåd. Detta är nåden, tänkte jag. En dag av nåd, nästan en fysisk upplevelse, som att översköljas av värme och hopp! Dagen efter kom gråvädret tillbaka, men inombords var värmen kvar. Ett tag. För även om vi vet att Guds nåd varar evinnerligen, så är det ofta gråvädret som tar mest plats. Så tack och lov för en nådedusch!

Äntligen ljusnar det

Häromdagen vid ett fikabord tycktes samtalsämnena sina, och det uppstod en tystnad i liiite för många sekunder. Till slut sa någon ”Nu ljusnar det i alla fall äntligen.” Stämningen lättade.

Detta skrivs vid kyndelsmäss, då ljuset har en särskild plats. I vissa kyrkor välsignas de ljus som ska brinna under året och barnen är ofta med i ljusspel. Är det extra viktigt att fira ljuset i det mörker som nu drabbar så många så hårt? Jag vill tro det.

Evangeliet berättar om hur Maria och Josef bär fram sin 40 dagar gamla son i templet där Hanna och Symeon tackar Gud för barnet. Dagen kallas också Jungfru Marie kyrkogångsdag och har fått flera olika namn och betydelser i folklig tradition, inte minst för kvinnor.

Folklivsforskaren Jan-Öjvind Swahn berättar att ”kvindermässa” i vissa trakter associerades till kvinnomässa, och man menade att dagen därför var ämnad att kvinnor skulle festa utan att några män var med.

Lättare att tvätta

En annan tradition han nämner säger att jungfru Maria vid kyndelsmäss skall ha kastat sin tvål i sjön, vilket gjorde det lättare att tvätta. Det kan ha sin naturliga förklaring i att smältvatten under denna tid på året gör hårt vatten mjukare, men visst är det härligt att tänka sig att det beror på Marias tvål.

Redan i vintermörkret började en grupp kviskare i Umeå att planera för Våreld, den helg i maj när vår förening håller årsmöte och kraftsamlar.

Meddela ändrad adress!

Inom kort skickas programmet ut till alla medlemmar. Har du bytt e-postadress eller vanlig adress? Meddela Solveig Blom, se adress på sid 4. Annars finns det risk för att du missar viktig information. Och det vore ju snopet för såväl mottagare som avsändare.

Hoppas vi ses i Umeå i maj!

Om jag säger: Mörker må täcka mig,
ljuset omkring mig bli natt,
så är inte mörkret mörkt för dig,
natten är ljus som dagen,
själva mörkret är ljus.
Ur Psaltaren 139

Bulle Davidsson
ordförande

Krönika

Språk som bara glider förbi – men påverkar

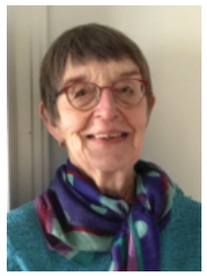
I KviSks mål talas om att främja kvinnors identitet och självkänsla. Då finner jag det särdeles egendomligt att språket för det gudomliga inte räknas in som redskap i detta. Vi störs och retas över att enbart hannar får representera överheten i samhället, de är de enda som representerar viktiga positioner i samhället, och som är huvudpersoner i massmedia.

Feminism...

Detta gäller inte minst vad gäller gudstjänsten i Svenska kyrkan. Det är viktigt att vidga gudsspråket.

Att kyrkspråkets alla potenta begrepp saknar uttryck för människor som kallar sig hon eller hen, det antas vara försumbart. Sådana personer antas känna sig bekväma med att inkluderas i en megahanne och hans megason. Till nöds kan Anden uttalas som hon.

Min något luttrade erfarenhet är att majoriteten gudstjänstdeltagare blundar för gudstjänsten som en "arena" där makt med avseende på kön utövas och förmedlas. Här finns en del att sätta tänderna i.

Det jag menar vara angeläget är att använda/applicera begreppet på kyrkans gudstjänst. Enligt kyrkans praxis träder kyrkan tydligast fram i gudstjänsten. Det leder till frågan: Vilka maktstrukturer med avseende på kön förmedlas i gudstjänsten?

Nog borde väl tiden vara inne för att utsätta gudstjänsten för en könsmaktsanalys?! Inte minst med tanke på hur gudstjänstspråket verkar på kvinnor respektive män och alla hbtq-personer. Vems självkänsla stärks/bekräftas genom ett traditionellt gudstjänstspråk? Vem/vilka synliggörs alternativt osynliggörs?

Mitt intresse ligger på sådan text i kristen tro och tradition som inte upplevs problematisk, som liksom bara glider förbi i all sin vanlighet. Som tillhör en sorts normaltext, ett normalspråk vi alla vant oss vid. Texter som snällt lägger sig tillrätta utan av vi ens noterar den påverkan de utsätter oss för. Alla icke-man lär sig denna översättningsprocedur så tidigt att den sällan ger sig till känna som en störning. Möjligen förnims den som ett slags brusljud i bakgrunden, noterbart först när det tystnar.

Här tänker jag särskilt på alla mer harmlösa bibeltexter, på det liturgiska språket i gudstjänstens ordinarium *Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei,* de där delarna i en traditionell högmässa som driver handlingen framåt.

Kvinnoglöd nr 1/2023 Årgång 12. Kvinnoglöd är ett nyhetsbrev från Kvinnor i Svenska kyrkan, KviSk, och ges ut 4 ggr/år, även på hemsidan www.kvinnorisvenskakyrkan.se. Nyhetsbrevet trycks på miljövänligt papper hos Silanders Grafiska AB i Göteborg

Manusstopp för nästa nummer: Fredagen den 19 maj 2023.

Ansvarig utgivare: Bulle Davidsson. *Redaktör:* Elisabeth Enger. *Redaktionsråd:* Gunilla Bäckström, Luleå stiftsgrupp, Marianne Staaf-Gälldin och Berit Larsson, båda Härnösands stiftsgrupp, Ragnhild Greek, Stockholms stiftsgrupp.

Texter som handlar om oss

I natten,
när död börjar sprätta upp sömnad
river ett landskap av skrik
upp det svarta förbandet.

Diktraderna av Nelly Sachs (ur Flykt och förvandling) har följt Anne Sörman i hennes granskning av fem kvinnoöden, fyra texter ur Gamla testamentet, en apokryfisk. Titeln på hennes doktorsavhandling *Mellan vinge och kropp, en undersökning av fem bibliska berättelser* är hämtad ur Sara Lidmans Järnkronan.

Nelly Sachs dikt rymmer en fruktansvärd kraft, skriver Sörman. Den handlar inte bara om Hagar och hennes djupa förtvivlan när hon blir driven ut i öknen. Den handlar om kvinnan från Betlehem, om Rispa, om Siseras mor, om Judith. Den handlar om oss.

Mord, våldtäkter, svek

Fem kvinnor som utsätts för brutalt övervåld. Eller själv utsätter någon för våld. I berättelserna finns sex utan samtycke, gruppvåldtäkt, antydan om massvåldtäkter, våld, mord, styckning, fördrivning, svek, avrättning och gravförnekelse. Sörman identifierar kvinnornas tillstånd av utsatthet, motstånd, vanmakt, tystnad, handlingskraft och tal.

I texterna kan dagens kvinnor känna igen sina egna liv. Sörman menar att det är ett etiskt krav, men en enorm utmaning, att läsa förtryckande bibliska texter och ur dem söka en kunskapskälla för nutiden.

Historisk kamp

De fem kvinnornas öden står i förbindelse med kvinnors historiska kamp för rättigheter och kroppar, för rösträtt, lika lön för lika arbete, rätt till fri abort, med den världsvida metoo-rörelsen och med vikten att berätta.

Anne Sörman hittar hoppet i de våldsamma bibeltexterna. Foto: Arne Hyckenberg

Genom tiderna har det rått tystnad och osynliggörande av våld och övergrepp. Något som blev tydligt under metoo-upproret, där även kyrkorna deltog.

– Dessa bibelberättelser bekräftar att kränkningar och sexualiserat våld har skett i alla tider. Osynliggörandet är tidlöst, liksom att offret skuldbeläggs, säger Anne Sörman.

Ingen av bibelberättelserna återges ur kvinnans perspektiv. Ingen har förståtts som exempel på hur det är att vara människa, eller hur det är att stå i relation till Gud. I avhandlingen lyfter Anne Sörman kvinnorna som subjekt och visar hur de mitt i all tystnad och övergivenhet bär på kraft.

Gud talar till män. Men faktiskt så talar Gud med Hagar. En afrikansk slavinna, utsatt för övergrepp och möjligen våldtäkt, utan makt, utan rättigheter, men hon blir ett tänkande och talande subjekt. Hagar ger Gud ett namn: Du är seendets Gud. Efter mötet reflekterar hon över mötet. Har jag verkligen sett Gud?

Hagar är den första som reflekterar över hur Gud fungerar. Hagar framstår för Anne Sörman som Första Moseboks första teolog.

Hoppet får ett eget avsnitt. Var finns hoppet? Ingenstans i berättelserna hittar Sörman hopp. Hennes slutsats är, att hoppet måste vi läsare skapa i oss själva.

Feminism i kyrkan, Bibeln och KviSk

Hoppingivande

Sörman framhåller att berättelser om erfarenheter av våld och övergrepp kan ha en läkande och hoppingivande effekt. Så kan man finna en själavårdande, tröstande eller hoppingivande läsart av dessa berättelser i Gamla testamentet.

– Människor i nöd får inte tröst när man säger att allt kommer att bli bra, eller att Gud älskar dig, säger Anne Sörman. Det som hjälper kan vara att få höra om andra människor som gått igenom liknande erfarenheter.

Elisabeth Enger, redaktör

Fotnot: Anne Sörman: Mellan vinge och kropp 2021 kan beställas på webben eller i din bokhandel

Delar som upprepas och nöts in gudstjänst efter gudstjänst. I sin ensidiga betoning av att det som tillbeds i gudstjänsten är en genompyrt manligt kodad företeelse påverkar det – givetvis – också kvinnor respektive män helt olika. Här handlar det om identifikation, synliggörande, bekräftelse och – inte minst – om gudsbild.

I min avhandling visar jag att könsförståelse och kyrkosyn i Den svenska psalmboken är både tudelade och värdediskriminerande till kvinnors nackdel. Jag klargör att psalmtexterna konsekvent medför språklig dissonans för kvinnor, det vill säga medför ett översättningsarbete som kvinnor tidigt måste lära sig och sedan, oftast omedvetet, måste utföra för att uppfatta sig vara inkluderade i texter där ”han” konsekvent synliggörs men endast sällan ”hon”.

Agneta Lejhamre
Präst i Västerås, TD

Fotnot
Agneta Lejdhamre: Psalm kön kyrka – könsförståelse och kyrkosyn i Den svenska psalmboken, 2011, kan beställas på webben

Sveriges första kvinnliga teologie kandidat

Emilia Fogelklou var den första kvinnan i Sverige som tog teologie kandidatexamen. Det var 1909. Hon var verksam på ett brett kulturellt fält, främst som författare, föreläsare och pedagog.

Hon föddes 1878 och växte upp i Simrishamn och Kristianstad. Efter några år som lärarinna och guvernant fick hon möjlighet att ta studenten som privatist och så småningom studera i Uppsala där hon 1909 tog sin teologie kandidatexamen med religionshistoria, teoretisk och praktisk filosofi, litteraturhistoria och pedagogik.

Emilia Fogelklou reste mycket. Under första världskriget reste hon 1915 till kvinnornas fredskonferens i Haag. Efter sin makes död reste hon 1930 till New York och Chicago och tog stora intryck av rasåtskillnad och arbetslöshet. Hon blev på 1930-talet kväkare.

År 1938 blev hon inkompetensförklarad till en professur, vilket hon upplevde som en offentlig förödmjukelse som medförde stort psykiskt lidande. Dock blev hon som första kvinna promoverad till teologie hedersdoktor år 1941.

Elisabeth Enger, redaktör

Läs mer på: Emilia Maria Fogelklou, www.skbl.se/sv/artikel/EmiliaFogelklou, Svenskt kvinnobiografiskt lexikon, artikel av Ingrid Meijling Bäckman

Har du bytt adress eller mejladress?

Meddela både din stiftsgrupp samt medlemsregistret på mejl solveigamblom@gmail.com, Solveig Blom, som nu har hand om medlemsregistret.

Gå med i KviSk!

Gå in på KviSks hemsida: www.kvinnorisvenskakyrkan.se/bli_medlem

Engagerat årsmöte om SEKs framtid

Valet stod mellan nedläggning och ändrad organisation. Det blev ingen nedläggning av Sveriges ekumeniska kvinnoråd, och nu har interimsstyrelsen ett styvt arbete med att utforma föreningens framtid som medlemsförening. SEK har varit en paraplyorganisation för kristna kyrkors kvinnoorganisationer. I framtiden gäller individuella medlemskap.

Syftet med den omstrukturerade föreningen ska vara fortsatt utgivning av tidskriften Elsa samt administration av Världsböndagen.

Interimsstyrelsen som består av Carin Gardbring, Annika Ahlefeldt, Lisbeth Malmström, Gunilla Bäckström och Hanna Stenström, ska vid ett extra årsmöte i maj lägga fram förslag på en ny styrelse för SEK. *Elisabeth Enger*

Faktura på mejl

För att underlätta kassörens arbete skickar KviSk i år ut faktura på medlemsavgiften till medlemmarna. Via mejl till dem som har.

Tag vara på dina rättigheter!

– Makten att forma samhället och sitt eget liv står på två ben – mänskliga rättigheter och demokrati. Där grundar vi arbetet för jämställdhet.

Det sade jämställdhetsexpert **Gertrud Åström** vid ett heldagsseminarium arrangerat av KviSk i Linköpings stift i december.

– De som har den formella makten, alltså staterna, bär ansvaret, för att förverkliga FN:s kvinnokonvention. Men vi har alla skyldighet att påpeka att den är bindande! För att bli bärare av våra rättigheter måste vi inse att vi har dem och ta hand om dem, sade Gertrud Åström som också uppmuntrade till ideellt engagemang:

– I det ideella arbetet blir man en samhällsvarelse!

Tjugo kvinnor och två män deltog i seminariet som var öppet för alla och hölls i Ansgarskyrkan i Linköping.

Bulle Davidsson
Linköpings stiftsgrupp

Jämställdhetsexperten Gertrud Åström tryckte på att alla kvinnor har skyldighet att ta hand om våra rättigheter. Till vår hjälp har vi Kvinnokonventionen. Foto Madeleine Anderberg

Många kvinnors erfarenheter

Under ett Kvinnors bordssamtal i höstas på temat *Kvinnor och makt* inspirerade **Gertrud Åström** till en zoomcirkel om kvinnokonventionen, dess 19 punkter och hur dessa punkter har påverkat och kan påverka oss som kvinnor, kyrka och samhälle.

Det är stora frågor som tas upp under våra samtal. Det börjar I våra egna livserfarenheter och i våra mammors livsberättelser. Samtalen handlar om möjligheten att välja sitt liv som kvinna, historiskt och i vår samtid. I en studiecirkel finns många olika erfarenheter från olika yrkesområden och föreningsengagemang. Kvinnokonventionens punkter är enkla men genom delande av erfarenheter får orden liv.

De internationella perspektiven finns med hela tiden i samtalet. Vi har med oss ett stort engagemang i frågor om till exempel kvinnors utbildning, hälsa och möjlighet att bestämma över sitt eget liv i andra delar av världen.

Det är mycket klokt som sägs i en cirkel på zoom men ämnet är större än vad som kan hinnas med på fyra träffar. Samtalen och kunskapen tar vi efter avslutad studiecirkel med oss i vårt fortsatta engagemang inom KviSk och i våra olika internationella uppdrag.

Annika Linderfalk, KviSk i Lunds stift